

COURSE: CORPORATE GOVERNANCE

**LECTURE 8. CORPORATE ASSOCIATIONS AND THE MECHANISM
OF CORPORATE GOVERNANCE IN THEM
LECTURER: XUSAINOV Sh. PhD**

КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВ – ФАНИ

**8 – МАВЗУ. КОРПОРАТИВ БИРЛАШМАЛАР ВА УЛАРДА
КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВ МЕХАНИЗМИ
МАЪРУЗАЧИ: ХУСАИНОВ Ш., и.ф.н., доцент**

Маълумот учун: барча маъруза тезисларида, тақдимотларда “Корпоратив бошқарув” (муаллиф С.Элмирзаев), “Corporate Governance: Principles, Policies and Practices” (муаллиф Bob Tricker) китоблари материаллари фойдаланилган, мазкур китоблар фаннинг асосий дарсликларидир, аммо бошқа турли манбалардан ҳам фойдаланилади.

Мавзу саволлари:

- 1. Корпоратив бирлашишларнинг иқтисодий моҳияти, бозор иқтисодиёти шароитидаги аҳамияти ва амалга оширилиши**
- 2. Корпоратив бирлашмаларнинг турлари**
- 3. Ўзбекистонда холдинглар фаолият механизми**

1. Корпоратив бирлашишларнинг иқтисодий моҳияти ва бозор иқтисодиёти шароитидаги аҳамияти

Корпоратив бирлашишлар ва қўшиб олишлар ҳозирги бозор иқтисодиёти шароитида компанияларнинг молиявий барқарорлигини ва рақобатбардошлигини сақлаб қолишда муҳим аҳамиятга эга. Бу жараёнлар, шунингдек, корпоратив бошқарувнинг асосий йўналишларидан бири бўлиб, бутун дунёда йирик компанияларнинг стратегияларида марказий ўрин тутди. Ҳар куни жаҳонда бир қанча компаниялар ўртасида қўшиб олиш ва бирлашиш тўғрисидаги битимлар имзоланади. Бу битимлар орқали улар янги молиявий, технологик ёки бозор устунлигини қўлга киритишга ҳаракат қиладилар.

Бирлашиш ва қўшиб олишлар жараёнида компаниялар ўз манфаатларини максималлаштириш, бозордаги рақобатбардошликни кучайтириш ва ўз фаолиятини кенгайтириш имкониятига эга бўладилар. Бундай корпоратив қайта ташкил этиш жараёнлари иккита йирик компания ўзаро битимга келиб,

фаолиятларини бирлаштириши орқали амалга оширилиши мумкин, ёки битта йирик компания молиявий жиҳатдан кучсизроқ бўлган компанияни кўшиб олиши мумкин. Бунда ҳар икки йўналишнинг ўзига хос жиҳатлари бор.

Корпоратив бирлашишлар ва кўшиб олишларнинг асосий мақсадлари

Бирлашиш ва кўшиб олишларнинг асосий мақсади компаниянинг стратегик устунлигини таъминлашга қаратилган. Корпоратив молиявий бошқарув соҳасида бу жараёнлар стратегик масала ҳисобланади, чунки компаниялар кўп ҳолларда ўз рақобатчиларига нисбатан ўз улушларини кенгайтириш, бозордаги мавқеини мустаҳкамлаш ёки ўзининг ички структурасини қайта ташкил этиш мақсадида бундай қарорларни қабул қиладилар.

Янги бизнесни ташкил этишдан кўзланган мақсад кўшимча элементларни бирлаштириш орқали компаниянинг самарадорлигини ва бозордаги позициясини яхшилашдан иборат. Корпоратив бирлашишлар ва кўшиб олишлар компанияларга рақобат кучайган шароитда стратегик жиҳатдан ўз фойдаларига мос келадиган қарорлар қабул қилиш имкониятини яратади. Молиявий жиҳатдан барқарор компаниялар камроқ салоҳиятга эга бўлган компанияларни кўшиб олиш орқали ўзларининг бозордаги мавқеини мустаҳкамлашга интиладилар. Бу жараёнларда, шунингдек, молиявий куч жиҳатидан бир хил даражада бўлган компаниялар ҳам ўз имкониятларини кенгайтириш мақсадида ўзаро бирлашишга қарор қилишлари мумкин.

Кўшиб олишлар жараёни ва унинг хусусиятлари

“Кўшиб олиш” тушунчаси компаниянинг бошқа компанияни харид қилиши ва унинг устидан тўлиқ назорат ўрнатишини англатади. Бу жараёнда кўшиб олинган компания юридик шахс сифатида фаолиятини тугатади ва унинг барча активлари, мажбуриятлари ва бизнес фаолияти кўшиб олган компания тасарруфига ўтади. Ҳар қандай кўшиб олиш битимида кўшиб олган компаниянинг мақсади — рақобатни камайтириш, бозор улушини кенгайтириш ёки кўшиб олинган компаниянинг ресурслари ва технологик имкониятларидан самарали фойдаланишдир.

Бу жараёнда бирлашиш ва кўшиб олишларнинг дўстона ва дўстона бўлмаган шакллари мавжуд. Дўстона кўшиб олишда ҳар икки компания ўзаро келишган ҳолда битимга келади ва ўз фаолиятини бирлаштиради. Дўстона бўлмаган кўшиб олишда эса кўшиб олинувчи компания бу жараёнга қарши бўлиши мумкин, лекин бозор шароитида ўз мустақил фаолиятини сақлаб қолиш учун етарли ресурсларга эга бўлмагани сабабли битимга мажбур бўлади.

Бирлашиш жараёни ва унинг хусусиятлари

Бирлашиш жараёнида эса аксарият ҳолларда молиявий жиҳатдан тенг кучга эга бўлган икки ёки ундан ортиқ компаниялар ўз бизнес фаолиятини битта компанияга бирлаштирган ҳолда давом эттиришга қарор қиладилар. Бу ҳолатда ҳам баъзан бир компаниянинг бошқасини кўшиб олиши ва бу жараённи "бирлашиш"

деб аташ мумкин. Бирлашишлар натижасида янги компания ташкил этилиб, унинг таркибига қўшилган компанияларнинг барча активлари ва мажбуриятлари киритилади. Бу жараёнда янги компаниянинг мақсади кўп ҳолларда ўз ресурсларидан самарали фойдаланиш, рақобат устунлигини қўлга киритиш ва бозорда янги имкониятлар яратиш ҳисобланади.

Қўшиб олиш ва бирлашишлар жараёнларининг иқтисодий самарадорлиги

Қўшиб олишлар орқали қўшиб олинган компаниянинг барча активлари, интеллектуал мулклари ва бозор улушлари қўшиб олган компания тасарруфига ўтади. Бу жараёнда компаниялар ўзаро рақобат муҳитида ўз фаолиятини оптималлаштиришга ва бозордаги мавқеини кучайтиришга эришадилар. Бундан ташқари, бирлашишлар натижасида янги компания фаолиятининг самарадорлиги ошади, чунки улар янги имкониятлардан фойдаланиб, бозорда юқори устунликка эга бўлишади.

Бирлашиш ва қўшиб олишлар стратегияси: келгусидаги истиқболлар

Ҳозирги бозор шароитида корпоратив бирлашишлар ва қўшиб олишлар компанияларнинг стратегик ривожланиш режаларининг муҳим қисмига айланган. Келгусида ҳам ушбу жараёнлар компанияларнинг фойдасини ошириш, самарадорликни кучайтириш ва бозорда ўз позициясини мустаҳкамлаш йўлида асосий восита бўлиб қолиши кутилмоқда. Шунинг учун компаниялар ўз молиявий менежерлари ва корпоратив ривожланиш стратегиялари орқали бу жараёнларнинг самарадорлигини максимал даражада таъминлашга ҳаракат қилмоқдалар.

Корпоратив бирлашиш ва қўшиб олиш жараёнлари

Корпоратив бирлашиш ва қўшиб олиш (M&A – mergers and acquisitions) – бу бозор иқтисодиётининг муҳим элементларидан бири бўлиб, компаниялар ўз бизнесини ривожлантириш ёки ҳудудлар, тармоқлар ва бозорлар бўйича устунликни қўлга киритиш мақсадида қўллайдиган стратегик восита ҳисобланади. Бу жараёнлар компаниялар учун янги бозорларга кириш, рақобатбардошликни ошириш, ресурслардан самарали фойдаланиш ва жорий бизнесни ривожлантириш имкониятларини тақдим этади.

2. Корпоратив бирлашиш ва қўшиб олиш турлари

Корпоратив бирлашишлар ва қўшиб олишларнинг асосий турлари қуйидагиларни ўз ичига олади:

1. **Горизонтал бирлашиш ва қўшиб олиш:** Бу турдаги бирлашиш ёки қўшиб олиш битта тармоқда фаолият кўрсатувчи ва ўзаро рақобатчи компанияларнинг бирлашишини кўзда тутаяди. Горизонтал бирлашишлар компанияларга бозордаги улушини кенгайтириш ва рақобат устунлигини ошириш имкониятини беради. 2005 йилдаги "Ўзуйжойжамфармабанк" ва "Заминбанк"нинг ўзаро бирлашишини мисол сифатида келтириш мумкин. Бу

бирлашиш натижасида банк хизматларини кенгайтириш ва молиявий хизматлар сегментидаги рақобатни кучайтиришга эришилган.

2. Вертикал қўшиб олиш:

Вертикал қўшиб олиш, ўз навбатида, бир компаниянинг бизнеснинг турли босқичларида фаолият кўрсатувчи бошқа компанияларни қўшиб олиши орқали амалга оширилади. Бунда турли ишлаб чиқариш, таъминот ёки тақсимот босқичлари ўртасидаги бирлашиш кўзда тутилади. Масалан, авиакомпаниянинг туризм агентликларини сотиб олиши орқали уларнинг хизматларини бирлаштириш вертикал қўшиб олиш турига киради.

3. Конгломерат қўшиб олиш:

Конгломерат қўшиб олиш фаолият йўналишлари ўзаро боғлиқ бўлмаган компанияларнинг бирлашишини ўз ичига олади. Бунда турли тармоқларда иш олиб боровчи компаниялар ўз ресурслари ёки ноёб технологияларини қўшиб олиш орқали фаолиятни диверсификациялашга интилишади. Масалан, компьютерлар ишлаб чиқарувчи компаниянинг ичимлик маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи компанияни қўшиб олиши конгломерат қўшиб олиш ҳисобланади.

Миллий ва трансмиллий бирлашишлар

Компанияларнинг фаолият юритиш ҳудудлари ва мамлакатларига боғлиқ равишда бирлашиш ва қўшиб олишларни қуйидаги турларга ажратиш мумкин:

- **Миллий бирлашишлар** – бу битта давлатда жойлашган компаниялар ўртасидаги бирлашиш. Бу турдаги бирлашишлар кўпинча ички бозордаги мавқени мустаҳкамлаш мақсадида амалга оширилади.

- **Трансмиллий бирлашишлар** – турли давлатларда жойлашган компанияларнинг ўзаро бирлашиши ёки бошқа мамлакатларда жойлашган компанияларни қўшиб олиш жараёнларини ўз ичига олади. Трансмиллий бирлашишлар халқаро бозорларга кириш, глобал миқёсда фаолиятни диверсификациялаш ва молиявий имкониятларни кенгайтириш учун амалга оширилади.

Бирлашиш ва қўшиб олишнинг сабаблари

Корпоратив бирлашиш ёки қўшиб олиш жараёнини амалга оширишга туртки берувчи асосий омиллар қуйидагилардан иборат:

1. Бошқарув самарадорлигини ошириш:

Қўшиб олинадиган компанияга замонавий бошқарув технологияларини жорий этиш орқали фаолият самарадорлигини ошириш имконияти мавжуд.

2. Таъминот занжирини яхшилаш:

Вертикал қўшиб олиш орқали таъминотчилар билан самарали ишлаш ва ресурслардан самарали фойдаланиш имкониятини тақдим этади.

3. Такрорланувчи вазифаларга барҳам бериш:

Бирлашиш орқали компаниялар ўзаро такрорланувчи вазифа ва функциялардан қутулиб, ўз ресурсларини самаралироқ тақсимлаш имкониятига эга бўлади.

4. Молия бозорида устунликка эришиш:

Бирлашиш ва қўшиб олиш орқали компаниялар ўз молиявий кўрсаткичларини яхшилаш ва молия бозорида рақобатбардошлигини ошириш имкониятини қўлга киритади.

5. Фаолиятни диверсификациялаш:

Компаниялар ўз фаолият турларини кенгайтириш ва янги технологияларга сармоя киритиш орқали диверсификация қиладилар.

6. Рақобатни четлаб ўтиш:

Бирлашиш орқали компаниялар ўзаро рақобатни камайитириш ва муайян бозорда монопол мавқега эга бўлиш имкониятини қўлга киритадилар.

7. Иқтисод қилиш имконияти:

Бирлашиш орқали янги маҳсулотлар ишлаб чиқариш ва замонавий технологияларга сармоя киритишда тежамкорликка эришиш мумкин. Шунингдек, маъмурий харажатларни қисқартириш орқали ҳам қўшимча иқтисод қилиниши мумкин.

Камчиликлар

Бирлашиш ва қўшиб олишнинг имкониятларига қўшимча равишда қуйидаги камчиликлари ҳам мавжуд:

- **Акциядорларнинг розилиги талаб қилинади:**

Бирлашиш жараёнида ҳар икки томон акциядорларининг розилиги олиниши лозим бўлиб, бу вақтни талаб қиладиган ва мураккаб жараён ҳисобланади.

- **Молиявий харажатларнинг ортиши:**

Қўшиб олиш ёки бирлашиш жараёнида молиявий харажатлар, жумладан, юридик маслаҳатлар, аудит текширувлари ва бошқа харажатлар юқори бўлиши мумкин.

- **Рисклар:**

Компанияни нотўғри баҳолаш билан боғлиқ катта рисклар мавжуд бўлиши мумкин. Бу акциядорларнинг ёки менежерларнинг норасмий ҳаракатлари билан боғлиқ хавфларни келтириб чиқариши мумкин.

- **Маданиятлар ўртасидаги зиддиятлар:**

Айнан трансмиллий бирлашишлар натижасида корпоратив маданиятлар ўртасида зиддиятлар келиб чиқиши мумкин. Бу эса компанияларнинг интеграция жараёнини қийинлаштириб, фаолият самарадорлигига салбий таъсир қилиши мумкин.

- **Ходимлар билан боғлиқ муаммолар:**

Бирлашиш ёки қўшиб олиш жараёнида ходимлар ўртасида ишончсизлик, ишсизлик хавфи ва бошқа ижтимоий муаммолар пайдо бўлиши мумкин.

Юридик жараёнлар

Компанияларнинг бирлашиши ёки қўшиб олиниши жараёнида амал қиладиган асосий юридик жараёнлар қуйидагича:

1. Қўшиб олиш ёки консолидация:

Бу жараёнда бир компаниянинг бошқа бир компанияга қўшилиши ёки янги компания ташкил қилиниши кўзда тутилади. Қўшиб олишда бир компания иккинчи компаниянинг барча активлари ва мажбуриятларини ўз зиммасига олади.

2. Акцияларни сотиб олиш:

Бу жараёнда компаниялар ўзаро келишув орқали акцияларни сотиб олади ва бу орқали назоратни қўлга киритади.

3. Акциядорлар розилиги:

Бирлашиш ёки қўшиб олиш жараёнида иштирок этувчи томонларнинг акциядорлари расмий розилик беришлари керак. Бу эса жараённи чўзиб юбориши мумкин.

4. Антимонополия органларининг рухсати:

Катта бирлашишлар учун давлат органларидан рухсат олиш зарур бўлиши мумкин. Бу жамоатчилик манфаатларини ҳимоя қилиш ва адолатли рақобатни таъминлаш мақсадида амалга оширилади.

Ушбу жараёнлар ва уларнинг самарали бошқарилиши натижасида компаниялар учун янги имкониятлар ва бозор имкониятлари очилади.

Корпоратив бирлашмаларнинг турлари

Корпоратив бирлашмаларнинг шаклланиши рақобат муҳитида янги бозорларга кириб бориш, ишлаб чиқариш жараёнларини модернизация қилиш, давлат билан солиқ ва бошқа муносабатларни яхшилаш каби масалаларда муҳим аҳамият касб этади. Бундай бирлашмалар корхоналарнинг самарали бошқарувини таъминлаш ҳамда уларнинг иқтисодий ўсишига ёрдам беради. Бундан келиб чиқиб, жамиятларда ишлаб чиқариш, молия ва бошқа соҳаларда фаолият юритувчи корпоратив тузилмаларнинг бирлаштирилиши муҳим жараён ҳисобланади.

Хўжалик бирлашмалари

Мамлакатимиздаги хўжалик бирлашмалари қонунчилигига кўра, асосий шакллар қуйидагилардир:

- **Акциядорлик компаниялари** – бу тузилмалар таркибига кирувчи корхоналарнинг хўжалик бошқарувини акция пакетлари орқали амалга оширади. Ушбу тузилмаларга давлат акциядорлик компаниялари ҳам киради.

- **Уюшмалар** – бундай бирлашмалар муассис корхоналарнинг баъзи умумий вазифаларини бошқариш учун ташкил этилади.

Хўжалик бирлашмаларининг вазифалари

Хўжалик бирлашмалари қуйидаги асосий вазифаларни бажаради:

- Иқтисодиётнинг турли соҳаларини ривожлантириш стратегиясини белгилаш.

- Янги маҳсулот ва хизматларни ишлаб чиқиш ҳамда уларни ички ва ташқи бозорларга олиб чиқиш.

- Корхоналарни модернизация қилиш ва технологик жиҳатдан қайта қуроллантириш.

• Ахборот хизматларини кўрсатиш, кадрларни тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш.

Корпоратив бирлашмалар шакллари

Корпоратив тузилмалар амалиётида қуйидаги асосий бирлашмалар шакллари мавжуд:

Холдинглар

Холдинглар – бу акциядорлик жамиятлари бўлиб, уларнинг активларига бошқа корхоналарнинг назорат акция пакетлари киради. Холдингнинг ўзи ишлаб чиқариш билан шуғулланмайди, балки унинг таркибига кирувчи корхоналарни бошқаради. Улар соф, маъмурий ва молиявий турларга бўлинади. Мамлакатимизда холдинглар ишлаб чиқаришни марказлашган ҳолда бошқаришда фаол қўлланилади. Жаҳон амалиётида эса пирамида шаклидаги бошқарув тузилмасига эга холдинг компаниялари кўпроқ учрайди.

Молия-саноат гуруҳлари

Молия-саноат гуруҳлари молиявий ва реал сектор корхоналарининг ўзаро капитал алмашиши асосида шаклланади. Япония амалиётида бундай тузилмалар саноат ва банклар ўртасидаги ҳамкорликни кучайтиришда муҳим ўрин тутди. Улар икки асосий вазифани бажаради: молиявий ресурслар билан таъминлаш ва кредитларга талабгор бўлган корхоналарга ишончли мижоз сифатида хизмат қилиш.

Концернлар

Консернлар молиявий ҳамкорлик ва ишлаб чиқаришни марказлашган бошқарув асосида бирлашган тузилмалардир. Улар ягона молиялаштириш ва назорат органига эга бўлади. Автоконтсернлар бунга мисол бўлиб, у тайёр маҳсулотни йиғувчи корхоналардан ташкил топган. Вертикал ва горизонтал консернлар мутахассислик даражасига қараб фарқланади.

Конгломератлар

Конгломератлар бир-бири билан технологик жиҳатдан боғлиқ бўлмаган корхоналарнинг бирлашмасидир. Улар, асосан, диверсификация мақсадида тузилади, аммо бу тузилмаларда бошқа стратегик мақсадлар ҳам бўлиши мумкин.

Консорциумлар

Консорциумлар йирик лойиҳаларни амалга ошириш учун вақтинчалик ташкил этилган бирлашмалардир. Улар саноат, молия-кредит, транспорт ва савдо соҳаларидаги бир қатор ташкилотлардан иборат бўлади. Консорциум шартнома асосида ташкил қилиниб, ишончли бошқарув томонидан бошқарилади. Ушбу тузилмалар кўпинча йирик саноат лойиҳаларини амалга ошириш мақсадида ташкил этилади.

Синдикатлар

Синдикатлар йирик лойиҳаларни биргалиқда амалга ошириш учун тузилган бирлашмалардир. Улар, асосан, лойиҳа бўйича фойда ва харажатларни тақсимлашда ҳамкорлик қилади.

Картеллар

Картеллар ҳажм, нарх, савдо шартлари ва бозорни тақсимлаш бўйича биргаликда келишувга эришиш учун мустақил хўжалик субъектларининг бирлашмасидир. Улар, асосан, бозорда нархларни мувофиқлаштириш ва маркетинг фаолиятини мувофиқлаштириш учун ташкил этилади.

3. Ўзбекистондаги холдинг компаниялар механизми: тузилиш, ҳуқуқий меъёрлар ва иқтисодий аҳамият

Ўзбекистон иқтисодиётининг модернизациялашуви ва таркибий ўзгаришлари жараёнида холдинг компанияларининг роли тобора ошиб бормоқда. Холдинглар мамлакатдаги йирик саноат ва молиявий гуруҳларни бирлаштириш ва уларни самарали бошқариш воситаси сифатида фаолият юритади. Улар йирик капитал жалб этиш, ресурслардан оқилона фойдаланиш, корхоналар фаолиятини мувофиқлаштириш ва бозорда рақобатбардошликни оширишда муҳим омил ҳисобланади.

Холдинг компаниялари тузилиши

Холдинг компаниялари тузилиш жиҳатидан марказлашган бошқарувни таъминлайдиган мулкчиликка эга бўлади. Уларга кўпинча бир қанча юридик шахслар (филиаллар, бўлинмалар ёки алоҳида компаниялар) киради. Бу компаниялар холдингнинг барқарор ишлашини таъминлаш ва умумий стратегик мақсадларга эришиш учун бирлашган ҳолда фаолият юритадилар.

Холдинглар кўпинча иккита асосий тузилмадан иборат бўлади:

1. Молиявий холдинглар: Бу холдинглар асосан капитал бошқаришга йўналтирилган бўлиб, уларнинг асосий вазифаси — инвестицияларни назорат қилиш ва молиялаштириш. Молиявий холдинглар ўзларига қарашли корхоналарнинг иқтисодий барқарорлигини таъминлаш учун капитал тақсимотини самарали амалга оширади.

2. Операцион холдинглар: Операцион холдинглар ўз компаниялари фаолиятига бевосита аралашади. Улар бир ёки бир нечта соҳаларда фаолият юритадиган компанияларни бошқариб, ишлаб чиқариш, маркетинг ва сотиш жараёнларини мувофиқлаштиради.

Холдинг компаниялари фаолиятининг ҳуқуқий асослари

Ўзбекистонда холдинг компанияларининг ҳуқуқий асослари бир қатор қонун ҳужжатларида белгилаб қўйилган бўлиб, улар холдинглар фаолиятини тартибга солади ва давлат томонидан назорат қилинади. Мазкур қонунлар холдинг компанияларининг ҳуқуқий мақомини белгилашдан тортиб, уларнинг молиявий ҳисоботлари ва акциядорлар ҳуқуқларини ҳимоя қилишгача бўлган қоидаларни қамраб олади. Энг муҳим ҳуқуқий ҳужжатлар қуйидагилардан иборат:

1. 2014 йилда қабул қилинган «Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида»ги қонун. Ушбу қонун холдинг компаниялари учун ҳуқуқий асос яратади ва уларнинг

фаолиятини тартибга солади. Қонунда холдинг компаниялари таркибидаги компаниялар ўртасидаги муносабатлар ва акциядорларнинг ҳуқуқлари аниқ белгилаб қўйилган.

2. **«Корпоратив бошқарув кодекси».** Бу ҳужжат Ўзбекистондаги холдинг ва бошқа акциядорлик жамиятлари фаолияти учун муҳим йўл-йўриқномани ташкил этади. Корпоратив бошқарувда шаффофликни таъминлаш, акциядорлар манфаатларини ҳимоя қилиш ва компаниянинг самарали бошқарувини таъминлаш учун қонун-қоидаларни белгилайди.

3. **«Молиявий ҳисобот ва аудит тўғрисида»ги қонун.** Холдинг компаниялари ўз фаолияти тўғрисидаги молиявий маълумотларни ҳар йил давлатга тақдим этишлари керак. Бу холдинглар фаолиятининг қонунийлиги ва шаффофлигини таъминлашга ёрдам беради.

Холдинг компаниялари фаолиятининг иқтисодий аҳамияти

Ўзбекистонда холдинг компаниялари иқтисодиётни ривожлантиришда муҳим ўрин тутди. Улар йирик инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш, инновацияларни жорий қилиш ва янги ишлаб чиқариш корхоналари ташкил қилиш учун муҳим капитал манбаи ҳисобланади. Холдинглар томонидан йирик sanoat кластерларининг ташкил этилиши минтақаларда иш ўринларини яратишга ва иқтисодий фаолликни оширишга ҳисса қўшади.

Холдинг компанияларининг роллари

Холдинг компаниялар фаолиятида асосий вазифалар қуйидагилардан иборат:

- **Молиявий марказлаштириш:** Холдинглар ресурсларни бошқариш ва уларни фойдаланишда марказлаштириш вазифасини бажаради. Бунинг натижасида фаолиятда самарадорлик ошади ва зарарли дубликациялардан қочиш мумкин.

- **Активларни бошқариш:** Холдинглар ўзларига қаршли компанияларнинг активларини самарали бошқариш орқали мулкчилик структурасини мувофиқлаштиради. Бу эса йирик активлардан самарали фойдаланиш ва инвестицияларни жалб қилиш имконини беради.

- **Корхоналарни мувофиқлаштириш:** Холдинг ўзининг кўп тармоқли тузилмасини мувофиқлаштириш орқали компаниялар ўртасидаги ҳамкорликни яхшилади. Биргаликдаги фаолият маҳсулот ва хизматларнинг сифатини оширишда ва умумий мақсадларга эришишда муҳим аҳамиятга эга.

- **Технологик ривожланиш:** Холдинг компаниялар янги технологияларни жорий қилиш ва ишлаб чиқариш жараёнларини автоматлаштиришда катта имкониятларга эга. Улар инновацион маҳсулотлар ва хизматларни ривожлантиришда етакчи ўринда туриши мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Corporate governance: principles, policies and practices, Tricker B. / Oxford, 2015

2. Zamonaviy korporativ boshqaruv: Darslik, Elmirzayev S./T.: "Iqtisod-moliya". 2019
3. Korporativ boshqaruv: Darslik, Elmirzayev S./ T.: "Zebo Print", 2021
4. -Korporativ boshqaruv: muammolar va zamonviy yechimlar. Suyunov D.X., Xoshimov E.A., Xusainov Sh.A./ Toshkent: Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi, 2021